СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТНИНГ КИБЕРЖИНОЯТЧИЛИК ВА ОНЛАЙН РАДИКАЛЛАШУВГА ТАЪСИРИ: РАҚАМЛИ ХАВФЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Элмирзаев Фаррух Йўлчибоевич
Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги
Терроризмга қарши курашиш хизмати бош мутахассиси
Farruh_uz@inbox.ru

Аннотация. *Мақолада сунъий интеллект ёрдамида содир этиладиган кибержиноятларнинг асосий хусусиятлари ва мазкур технологияларнинг онлайн радикаллашув жараёнларига эҳтимолий таъсири таҳлил қилинган. UNODC ҳамда БМТ Хавфсизлик Кенгаши материаллари асосида рақамли муҳитдаги хавфлар таснифланиб, профилактика, рақамли далилларни текшириш ва идоралараро ҳамкорликни такомиллаштириш йўналишлари асосланган.*

Калит сўзлар: *сунъий интеллект, кибержиноятчилик, онлайн радикаллашув, дипфейк, террористик тарғибот, рақамли профилактика.*

Аннотация. *В тезисе рассмотрены основные особенности киберпреступлений с применением искусственного интеллекта и потенциальное влияние таких технологий на онлайн-радикализацию. На основе материалов УНП ООН и Контртеррористического комитета Совета Безопасности ООН систематизированы цифровые риски и предложены направления совершенствования профилактики, проверки электронных доказательств и межведомственного взаимодействия.*

Ключевые слова: *искусственный интеллект, киберпреступность, онлайн-радикализация, дипфейк, террористическая пропаганда, цифровая профилактика.*

Abstract. *This thesis examines the main characteristics of AI-enabled cybercrime and the potential impact of such technologies on online radicalization. Drawing on UNODC and United Nations Security Council counter-terrorism materials, it identifies key digital risks and proposes approaches to prevention, verification of digital evidence, and inter-agency cooperation.*

ACADEMIC SCIENCE PUBLISHING

Keywords: *artificial intelligence, cybercrime, online radicalization, deepfake, terrorist propaganda, digital prevention.*

Кириш. Рақамли технологиялар ҳаётнинг барча соҳаларига жорий этилаётган шароитда сунъий интеллект (СИ) воситаларидан жиноий мақсадларда фойдаланиш киберхавфсизликнинг долзарб муаммоларидан бирига айланмоқда. БМТнинг Гиёҳвандлик ва жиноятчилик бўйича бошқармаси (UNODC) 2026 йил 2 ноябрда эълон қилган материалда СИ кибержиноятларни содир этиш учун зарур техник тўсиқларни пасайтириб, уларнинг кўлами ва ишонарлилигини ошираётгани таъкидланган [1]. Мазкур жараённинг аҳамияти фақат ахборот тизимларига тажовуз қилиш билан чекланмасдан, инсон ишончи ва ахборотни қабул қилиш механизмларига таъсир ўтказиш имкониятлари кенгаяётганида намоён бўлмоқда.

Асосий қисм. UNODC таҳлилларига кўра, СИ ёрдамида ишонарли фишинг хабарлари, қалбаки тасвир, овоз ва видеолар тайёрлаш, ижтимоий муҳандислик усулларини автоматлаштириш ҳамда ахборот тизимларига нисбатан киберҳужумларни қўллаб-қувватлаш мумкин [1]. Натижада жиноий фаолиятда алдашнинг техник ва психологик воситалари бирлашиб, фойдаланувчи учун ҳақиқий ва сунъий яратилган ахборотни фарқлаш қийинлашади.

Ушбу ўзгаришлар терроризм ва экстремизмга қарши курашиш йўналиши учун ҳам аҳамиятлидир. БМТ Хавфсизлик Кенгаши Терроризмга қарши курашиш қўмитаси Ижроия дирекциясининг 2026 йил 10 сентябрдаги ҳисоботида террористик тарғибот энди фақат ахборот тарқатиш воситаси эмас, балки ёллаш, радикаллаштириш, молиялаштириш ва ташкилий алоқаларни қўллаб-қувватловчи фаолият элементи сифатида баҳоланган. Ҳисоботда террористик субъектлар СИдан кўп тилли контент тайёрлаш, хабарларни муайян аудиторияга мослаштириш ва тарафдорлар билан мулоқот имкониятларини кенгайтиришда фойдаланаётгани қайд этилган [2].

Шу нуқтаи назардан, кибержиноятчиликда кузатилаётган дипфейк, сохта шахсий аккаунт ва автоматлаштирилган мулоқот каби усуллар онлайн радикаллашув учун ҳам қўшимча имконият яратиши мумкин. Бироқ материалнинг ҳуқуқий баҳоси унинг мазмуни, мақсади ва текширилган далилларга таяниши лозим.

Тадқиқот доирасида мазкур хавфларни уч ўзаро боғлиқ йўналишда баҳолаш мақсадга мувофиқ деб ҳисобланади. Биринчиси — ахборотнинг ҳаққонийлигига таҳдид бўлиб, дипфейк ва синтетик материаллар манбага бўлган ишончни суиистеъмол қилади. Иккинчиси — коммуникацион хавф,

яъни автоматлаштирилган мулоқот ва аудиторияга мослаштирилган хабарлар воситасида манипулятив таъсирнинг кучайишидир. Учинчиси — тергов-далилий хавф бўлиб, рақамли изларнинг турли платформалар ва давлатлар юрисдикцияларида тарқалиши электрон далилларни ўз вақтида олиш ҳамда асллигини текширишни мураккаблаштиради.

Мазкур хавфларга жавоб чоралари ҳам комплекс ёндашувга асосланиши зарур. UNODC киберхавфсизликнинг техник воситалари — тизимларга киришни назорат қилиш, заифликларни баҳолаш ва таҳдидлар мониторингини — аҳолининг рақамли саводхонлигини ошириш, шубҳали ҳолатлар ҳақида хабар бериш ва жабрланувчиларга ёрдам кўрсатиш чоралари билан биргаликда қўллашни тавсия этади [1]. Бу ёндашув онлайн радикаллашув профилактикасида ҳам рақамли контентни аниқлаш билан чекланмай, унинг аудиторияга таъсири ва тарқалиш муҳитини ўрганиш зарурлигини кўрсатади.

Шу билан бирга, СИ хавф манбаи бўлиш билан бир қаторда, профилактика ва таҳлил учун ҳам амалий имкониятлар яратади. Хусусан, катта ҳажмдаги очиқ маълумотлардан такрорланувчи манипулятив белгиларни ажратиш, сунъий яратилган медиаматериалларни дастлабки техник баҳолаш ва шубҳали рақамли фаолликни саралашда ушбу технологиялардан фойдаланиш мумкин. Бироқ автоматик классификация натижаларини мустақил далил сифатида қабул қилмасдан, мутахассис текшируви, контекстуал таҳлил ва шахс ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлаш шарт.

Халқаро ҳамкорликнинг аҳамияти БМТ Бош Ассамблеясининг 2024 йил 24 декабрдаги 79/243-сон резолюцияси билан қабул қилинган Кибержиноятчиликка қарши конвенциясида ҳам ўз аксини топган. Унинг 53-моддаси кибержиноятчилик профилактикасида давлат органлари, хусусий сектор, академик муассасалар ва фуқаролик жамияти ҳамкорлигини ривожлантиришни назарда тутади; конвенция электрон далилларни сақлаш ва алмашиш бўйича халқаро ҳамкорлик механизмларини ҳам белгилайди [3].

Ўзбекистон шароитида мазкур халқаро тажрибани инобатга олган ҳолда профилактик фаолиятда уч устувор вазифани ажратиш мумкин: ўзбек ва рус тилларидаги синтетик контентни аниқлаш бўйича мутахассислар малакасини ошириш; ёшлар ҳамда меҳнат мигрантлари учун манбани текшириш ва дипфейкни танишга қаратилган қисқа амалий ўқув материалларини тайёрлаш; кибержиноятчиликка ва терроризмга қарши курашиш йўналишлари ўртасида рақамли хавфлар ҳақидаги умумлаштирилган таҳлилий ахборот алмашинувини тизимлаштириш. Бунда аниқ шахсга нисбатан хулоса фақат қонунга мувофиқ олинган ва текширилган далилларга асосланиши керак.

Хулоса. Сунъий интеллект кибержиноятчиликда мавжуд усулларни тезлаштириб, уларнинг миқёси ва ишонарлилигини оширмоқда. Ушбу технологик имкониятлар онлайн радикаллашув ҳамда террористик тарғиботда ҳам суиистеъмол қилиниши мумкинлиги халқаро таҳлилларда қайд этилган. Шундан келиб чиқиб, рақамли хавфларни барвақт аниқлаш, контентнинг ҳаққонийлигини баҳолаш, аҳолининг медиасаводхонлигини ошириш ва халқаро электрон далиллар ҳамкорлигини ривожлантиришга асосланган уйғун профилактика тизимини такомиллаштириш мақсадга мувофиқ. Истиқболда ўзбек тилидаги синтетик контентни аниқлаш ва профилактик тадбирлар самарадорлигини эмпирик баҳолаш муҳимдир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. **Управление Организации Объединённых Наций по наркотикам и преступности (UNODC).** Как искусственный интеллект влияет на киберпреступность [Электронный ресурс]. – 02.11.2026. – URL: https://unric.org/en/how-ai-is-shaping-cybercrime/ (дата обращения: 05.11.2026).

2. **Совет Безопасности Организации Объединённых Наций.** Последний доклад Исполнительного директората Контртеррористического комитета (CTED) о тенденциях развития террористической пропаганды [Электронный ресурс]. – 10.09.2026. – URL: https://www.un.org/securitycouncil/ctc/news/cted%E2%80%99s-latest-trends-report-examines-evolution-terrorist-propaganda (дата обращения: 05.11.2026).

3. **Генеральная Ассамблея Организации Объединённых Наций.** Конвенция Организации Объединённых Наций против киберпреступности: резолюция A/RES/79/243. – Нью-Йорк, 24.12.2024. – URL: https://digitallibrary.un.org/record/4071955 (дата обращения: 05.11.2026).

ACADEMIC SCIENCE PUBLISHING